

ÖĞRENCİ HEMŞİRELERİN PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİNİ, RUHSAL HASTALIKLARI VE PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİ EĞİTİMİNİ DEĞERLENDİRMELERİ

NURSING STUDENTS' EVALUATION OF PSYCHIATRY NURSING, MENTAL ILLNESSES AND PSYCHIATRIC NURSING EDUCATION

Prof.Dr. Olcay ÇAM

Ar.Gör.Dr. Leyla BAYSAN ARABACI

Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı

Araştırma 28 Kasım-02 Aralık 2007 tarihleri arasında Avustralya/Melbourne'de yapılan, WPA International Congress-2007'de "Sözel bildiri" olarak sunulmuştur.

ÖZET

Giriş: Son yıllarda, öğrenci hemşirelerin, hemşirelik mesleğini isteyerek seçme ve mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışma eğilimlerindeki azalma dikkat çekmektedir. Öğrencilerin, psikiyatri hemşireliğine ilişkin algıları ve ruhsal bozukluklara ilişkin görüşleri, mezuniyet sonrası alan seçimindeki eğilimlerinin gelişiminde belirleyici olabilmektedir

Amaç: Bu araştırma, öğrenci hemşirelerin psikiyatri hemşireliğine, ruhsal hastalıklara ve psikiyatri hemşireliği eğitimine yönelik değerlendirmelerini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı tipteki araştırma, Ocak-Haziran 2007 tarihleri arasında, İzmir ilinde yer alan üç yüksekokulda eğitim gören ve psikiyatri hemşireliği dersinin teorik ve pratiğini tamamlayan 220 öğrenci hemşire ile yürütülmüştür. Veriler, gerekli izinler alındıktan sonra, 4 anket formuyla öz bildirim dayalı olarak toplanmıştır. Araçlardan elde edilen yüksek puan ruhsal hastalıklar hakkındaki olumsuz inançları ve psikiyatri hemşireliği ile psikiyatri hemşireliği eğitimi hakkındaki olumlu görüşleri göstermektedir. Veriler sayı-yüzde dağılımları, t-testi ve Pearson Correlation analizleri ile değerlendirilmiştir

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrenci hemşirelerin, % 99'u kız, % 47'si hemşireliği kendi isteği ile seçmiştir. %29'u mezun olduktan sonra psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak istediğini belirtirken, %52.2'si klinik uygulama için, psikiyatri hemşireliğine ilişkin teorik bilgisini yetersiz olarak değerlendirmiştir. Öğrenci hemşirelerin PHAÖ'nden elde edilen puan ortalaması 61.06±10.48 (Max:85), RHİÖ puan ortalaması 49.98±15.96 (Max:105) ve PHEDF'ndan elde edilen puan ortalaması ise 64.62±9.64 (Max: 90)'dür.

Sonuç: Öğrenci hemşirelerin büyük çoğunluğu mezun olduktan sonra psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak istememektedir. Öğrencilerin, psikiyatri hemşireliğine ilişkin algıları, ruhsal hastalıklara ilişkin inançlarından ve ruhsal hastalıklar konusunda aldıkları derse ilişkin görüşlerinden etkilenmektedir. Ayrıca, öğrencilerin psikiyatri hemşireliğine ilişkin algıları mezuniyet sonrası

psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak isteme durumlarını etkilemektedir ($t=3.55$, $p<0.01$).

Anahtar Kelimeler: Öğrenci hemşire, psikiyatri hemşireliği, psikiyatri hemşireliği eğitimi, ruhsal bozukluk

ABSTRACT

Background: *In recent years, the decrease in nursing students' tendencies in willingly choosing nursing profession and working as psychiatry nurses after graduation attracts attention. It is thought that the students' perceptions about psychiatry nursing and their opinions about mental disorders are determinant for development of their tendencies in choosing field after graduation (Rushworth ve Happell, 2000; Martin ve Happell, 2001).*

Objectives: *This survey was made to examine the nursing students' evaluation about psychiatry nursing, mental illnesses and psychiatric nursing education.*

Methods: *This methodological and descriptive type of research was conducted between January and June 2007 with 220 student nurses at İzmir three schools of nursing who had completed the theoretical and practical portion of psychiatric course. The data were collected, after receiving necessary permission, using three self-report questionnaire forms. A high score from the tools expresses negative beliefs about mental illness and positive opinions about psychiatric nursing and psychiatric nursing education. Data were analyzed using number-percentage distribution, t test and Pearson Correlation.*

Results: *It was determined that 99.1% of nursing students were female and 46.4% of the nursing students had chosen nursing themselves. Although 29.1% stated that they wanted to work in psychiatric nursing after graduation, 52.2% evaluated the psychiatric nursing theoretic information they received to be inadequate for clinical practice. The Nursing Students' Beliefs About Mental Illnesses Inventory score mean was 49.98 ± 15.96 (Max:105), their mean score from PNPS was 61.06 ± 10.48 (Max:85) and their mean score from EFEPN was 64.62 ± 9.64 (Max: 90).*

Conclusion: *The overwhelming majority of student nurses didn't want to work as psychiatric nurses after graduation. The students' perception of psychiatry nursing was affected their beliefs about mental illnesses and opinions about psychiatric nursing education. Also, the students' opinions about psychiatric nursing affected whether or not they wanted to work as psychiatric nurses ($t=3.55$, $p<0.01$).*

Key Words: *Nursing student, psychiatric nursing, mental illness, psychiatric nursing education*

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) sağlığı, “sadece hastalık ve sakatlığın olmaması değil; fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali” olarak tanımlamaktadır (WHO Report, 1998). DSÖ 2001 yılının Nisan ayında, kuruluş yıldönümünde, yılın teması olarak “Dışlamayalım,

Tedavi İçin Cesaretlendirelim (Stop Exclusion Dare to Care)” diyerek (WHO Report, 2001; Sevil, 2001), ruh sağlığına ayrıca bir vurgu yapmıştır. Bu vurgu ile birlikte, tüm dünyada ruh sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesi ve bu alanda uzmanlaşmış, kaliteli/nitelikli sayıda hemşire yetiştirilmesi, geçmişe oranla daha fazla önem kazanmıştır.

Ülkemizde, 2004 yılı Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, 15 bini üniversite mezunu olmak üzere 82 bin hemşire bulunmasına karşın (TİK, 2004), bunların sadece 350’si, en az master derecesine sahip, uzman psikiyatri hemşiresidir. Bu sonuçlara göre, ülkemizde, 200 bin kişiye bir psikiyatri hemşiresi düşmektedir. Üstelik, psikiyatri alanında uzmanlığını almış hemşirelerin çoğunluğu, hatta hemen hemen hepsi akademisyen olarak veya üniversite hastanelerinin psikiyatri kliniklerinde çalışmaktadır (Çam,Ward ve Bağ, 2006). Dolayısıyla, ruh sağlığı hizmeti veren Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastaneleri’nde ve bunların dışında üniversite hastanelerinin ve Sağlık Bakanlığı’na bağlı devlet hastanelerinin psikiyatri kliniklerinde yoğun olarak lise mezunu hemşireler hizmet vermektedir. Başka bir ifadeyle, sağlık alanında psikiyatride uzmanlaşmış hemşire sayısında bir yetersizlik söz konusudur.

Bu sonucun oluşmasında, yeni mezun hemşirelerin uzmanlaşmak ve çalışmak için daha sıklıkla psikiyatriden ziyade, dahili ve cerrahi alanları tercih etmelerinin de önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, hemşirelerin mesleği tanımaya başladıkları ve profesyonelliğin temelini atıldığı okul yaşantılarındaki etkilenim ve deneyimlerinin (Çam, 1992), psikiyatri hemşireliğine yönelik yaklaşımlarının ve mezuniyet sonrası alan seçimindeki eğilimlerinin gelişiminde belirleyici olduğu inkar edilemez. Bu özden hareketle, geleceğin hemşirelerini oluşturacak ve psikiyatri alanlarında çalışacak olan genç öğrenci hemşirelerin psikiyatri hemşireliği algılarının ve bunu etkileyen bir takım faktörlerin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Hemşire öğrencilerin ruh sağlığı alanında çalışmaya yönelik eğilimleri ve alandaki yeterlilikleri, okullarda sunulan hizmetlerin etkinliği ve kalitesi ile yakından ilişkidir ve bunu değerlendirmenin bir yolu da, öğrencilerin bu alandaki görüşlerinin belirlenmesidir.

Ülkemizde literatürü incelediğimizde (Aydın ve ark., 2003; Çam, 1992; Demir ve Gökdoğan, 2002; Pektekin ve ark., 1990), yapılan sınırlı sayıdaki çalışmalarda öğrenci hemşirelerin ruhsal bozukluklara ilişkin görüşlerinin incelendiği, buna karşın psikiyatri hemşireliğine ilişkin algılarının ve/veya görüşlerinin incelendiği çalışmaların ise yok denecek kadar az olduğu saptanmıştır. Her sektörde rekabetin arttığı ve yüksek eğitimde Toplam Kalite Yönetimi’nden, mezun niteliklerinden, eğitim kalitesinden öğrencilerin bu alandaki görüşlerinin belirlenmesinden söz edilen 2000’li yıllarda, ülkemizde bu alanda yapılan çalışmaların sınırlı olması, alana ilişkin güçlükler olduğunu düşündürmektedir. Bu anlamda, bu çalışmanın alandaki bu boşluğa ışık tutacağı ve çalışma sonucunda

öğrencilerden alınan geri bildirimlerin bu konudaki iyileştirmelerin planlamasında ve uygulamasında yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma geleceğin hemşirelerini oluşturacak olan, öğrenci hemşirelerin, psikiyatri hemşireliği, ruhsal hastalıklar ve psikiyatri hemşireliği eğitimine yönelik değerlendirmelerini incelemek amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Bu çalışma, öğrenci hemşirelerin, psikiyatri hemşireliği, ruhsal hastalıklar ve psikiyatri hemşireliği eğitimine yönelik değerlendirmelerini incelemek amacıyla yapılmış tanımlayıcı bir araştırmadır. Araştırmada, bu ana amaç doğrultusunda ayrıca şu alt amaçlara ulaşmak hedeflenmiştir:

Öğrenci hemşirelerin,

- Bazı sosyo-demografik özellikleri nelerdir?
- Mezuniyet sonrası psikiyatri kliniğinde çalışmaya yönelik görüşleri nelerdir?
- Psikiyatri hemşireliğine ilişkin algıları nedir?
- Ruhsal hastalıklara yönelik inançları nedir?
- Psikiyatri hemşireliğine yönelik aldıkları eğitimi nasıl değerlendiriyorlar?
- Öğrenim gördükleri üniversitelere göre “psikiyatri hemşireliğine ilişkin algıları”, “ruhsal hastalıklara yönelik inançları” ve “psikiyatri hemşireliğine yönelik aldıkları eğitimi değerlendirmeleri” arasında fark var mıdır?
- “Psikiyatri hemşireliğine ilişkin algıları” ile “ruhsal hastalıklara yönelik inançları” ve “psikiyatri hemşireliğine yönelik aldıkları eğitimi değerlendirmeleri” arasında bir ilişki var mıdır?
- “Psikiyatri hemşireliğine ilişkin algıları” ve “aldıkları eğitimi yönelik değerlendirmeleri” mezuniyet sonrası psikiyatri kliniğinde çalışmaya yönelik görüşlerini etkiliyor mu?

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma evrenini, 2007 yılında İzmir ilinde hemşirelik eğitimi veren üç yüksekokulda öğrenim gören ve Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği dersinin teorik ve pratiğini tamamlayan tüm öğrenciler (N=270) oluşturmuş, örneklem seçimine gidilmemiştir. Araştırma, çalışmaya katılmayı kabul eden 220 öğrenci ile yürütülmüş ve böylece evrenin %81'ine ulaşılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul etmeyen, araştırmanın yürütüldüğü günlerde devamsızlık yapan ve araştırma

anketini yeterli ölçüde doldurmayan 50 öğrenci araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

Araştırma verileri, öğrencilerin, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği dersinin teorik ve pratiğini tamamladığı her iki sömestr sonunda (2007 yılının Ocak ve Haziran aylarında) toplanmıştır. Veriler, gerekli izinler alındıktan sonra öz bildirime dayalı olarak toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak, “Tanıtıcı Bilgi Veri Formu”, “Ruhsal Hastalığa Yönelik İnançlar Ölçeği (RHIÖ)”, “Psikiyatri Hemşireliğini Algılama Ölçeği (PHAÖ)” ve “Psikiyatri Hemşireliğine İlişkin Eğitimi Değerlendirme Formu (PHEDF)” kullanılmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Veri Formu: Araştırmacılar tarafından oluşturulan form, yaş, cinsiyet, mezun olunan okul, hemşirelik mesleğini seçme nedeni, hemşire olarak çalışıp çalışmama, mezun olduktan sonra çalışmak istenilen alan gibi bilgileri içeren, açık ve kapalı uçlu olmak üzere 13 sorudan oluşmaktadır.

Ruhsal Hastalığa Yönelik İnançlar Ölçeği (RHIÖ): Ölçek (Beliefs Toward Mental Illness Scale (BMI)), 1998 yılında, Hirai ve Clum (2000) tarafından geliştirilmiştir (Hirai ve Clum, 2000). Ölçek ruhsal hastalığa yönelik farklı kültürel özelliklere sahip bireylerin olumlu ve olumsuz inançlarını belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Ölçek madde havuzunda toplam 24 madde olarak oluşturulmuş, faktör analizi sonucunda ise 21 madde ile sınırlı kalmıştır. Bu doğrultuda ölçeğin son hali, “Tehlikelilik”, “Zayıf Sosyal ve Kişilerarası Beceri” ve “Çaresizlik” alt ölçeği olmak üzere üç alt ölçekten oluşmuştur.

Ölçeğin Türkçe geçerlik güvenirliği Bilge ve Çam (2008) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türk toplumuna uyarlanması çalışmasında Cronbach Alpha korelasyon katsayısı 0.82 bulunmuş ve yapılan faktör analizi doğrultusunda, ölçeğin orjinalinden farklı olarak, “Zayıf Sosyal ve Kişilerarası Beceri” ve “Çaresizlik” alt ölçeklerinin bazı maddeleri birleşerek tek boyutu oluşturmuş, orjinalinde “Zayıf Sosyal ve Kişilerarası Beceri” alt ölçeğinde yer alan üç madde “Utanma” alt boyutu olarak farklı bir boyutu oluşturmuş ve “Tehlikelilik” alt boyutu orijinal ölçek ile aynı şekilde kalmıştır. Bu doğrultuda, “8, 9, 10, 11, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21.” maddeler “Çaresizlik ve Kişilerarası İlişkilerde Bozulma” alt boyutunu, “1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 13.” maddeler “Tehlikelilik” alt boyutunu ve “12” ve “15.” maddeler de “Utanma” alt boyutunu oluşturmuştur (Bilge ve Çam, 2008).

Ölçek altılı likert tipi olarak hazırlanmıştır. Öğrenci hemşirelerin, ifadelerin her birine katılıp katılmama durumuna göre her madde, “tamamen katılmıyorum(0),....., “tamamen katılıyorum(5)” şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçekten elde edilecek en yüksek puan “105”, en

düşük puan “0”dır. Düşük puan ruhsal hastalıklara karşı uygun tutumu göstermektedir.

Psikiyatri Hemşireliğini Algılama Ölçeği (PHAÖ): Ölçek, öğrenci hemşirelerin, psikiyatri hemşireliğine yönelik algılarını belirlemek amacıyla Çam ve Baysan-Arabacı tarafından ilgili literatür taranarak geliştirilmiştir (Çam ve Baysan-Arabacı 2009). Ölçeğin geliştirilmesinde, Calvert ve arkadaşları (1999) tarafından tıp öğrencilerinin psikiyatri ve psikiyatri hastalarına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen formun, Surgenor, Dunn ve Horn (2005) tarafından modifiye edilmesi sonucunda elde edilen “Student Nurses’ Attitudes to Psychiatric Nursing and Mental Disorder” soru formunun hemşirelikle ilgili maddeleri temel alınmıştır (Surgenor, Dunn ve Horn, 2005).

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çam ve Baysan-Arabacı (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçek madde havuzunda toplam 17 madde olarak oluşturulmuş, faktör analizi sonucunda ise 14 madde ile sınırlı kalmıştır Cronbach Alpha korelasyon katsayısı 0.76 bulunmuş ve yapılan faktör analizi doğrultusunda, “olumsuz görüşler” ve “olumlu görüşler” olmak üzere iki alt boyuttan oluştuğu saptanmıştır. Bu doğrultuda 3, 6, 8, 10, 13, 15, 16, 17. maddeler “olumsuz görüşler” alt boyutunu, 1, 5, 7, 11, 12 ve 14. maddeler ise “olumlu görüşler” alt boyutunu oluşturmuştur (Çam ve Baysan-Arabacı 2009).

14 maddeden oluşan ölçek, altılı likert tipi (Tamamen katılmıyorum “0”..... Tamamen katılıyorum “5”) hazırlanmıştır. Yanıtların değerlendirilebilmesi için, pozitif ifadelerde (1, 5, 7, 11, 12, 14) “tamamen katılmıyorum” seçeneğine “0” puan..... tamamen katılıyorum seçeneğine “5” puan verilerek, negatif ifadelerde (3, 6, 8, 10, 13, 15, 16, 17) tam tersi bir puanlama (“tamamen katılmıyorum” seçeneğine “5” puan..... tamamen katılıyorum seçeneğine “0” puan) yapılarak, yanıtlar sayısal değerlere dönüştürülmüştür Formdan elde edilecek en yüksek puan “85”, en düşük puan “0”dır. Yüksek puan psikiyatri hemşireliğine ilişkin olumlu görüşü göstermektedir.

Psikiyatri Hemşireliğine İlişkin Eğitim Değerlendirme Formu (PHEDF): Form, Wynaden ve Popescu tarafından 1999 yılında geliştirilmiştir (Wynaden Popescu 1999). Öğrenci hemşirelerin ruhsal hastalığı olan bireylerle çalışmak için hazır olma düzeyine ilişkin algılarını ve aldıkları derse ilişkin görüşlerini ölçen toplam 18 maddeden oluşmaktadır. Formun özgün çalışmada geçerlik güvenilirlik çalışması yapılmamıştır.

Ölçeğin, Türkçe geçerlik güvenilirliği Baysan-Arabacı ve Çam (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türk toplumuna uyarlanması çalışmasında Cronbach Alpha korelasyon katsayısı 0.82 bulunmuş ve yapılan faktör analizi doğrultusunda, “önemlilik ve değerlilik” , “yeterlilik ve güven” ve “eşitlik” olmak üzere üç alt boyuttan oluştuğu saptanmıştır. Bu doğrultuda 2, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13. maddeler,

“önemlilik ve değerlilik” alt boyutunu, 12, 14, 15, 16, 18. maddeler “yeterlilik ve güven” alt boyutunu ve 1, 3, 4, 8, ve 17. maddeler “eşitlik” alt boyutunu oluşturmuştur (Baysan-Arabacı ve Çam 2008).

Form beşli likert tipi hazırlanmıştır. Öğrenci hemşirelerin, ifadelerin her birine katılıp katılmama durumuna göre her madde “kesinlikle katılmıyorum(1)”..... “kesinlikle katılıyorum(5)” şeklinde değerlendirilmektedir. Formdan elde edilecek en yüksek puan “90”, en düşük puan “18”dir. Yüksek puan, öğrenci hemşirelerin ruhsal hastalığı olan bireylerle çalışmak için hazır olma düzeyine ilişkin algılarının ve aldıkları derse ilişkin görüşlerinin olumlu yönde olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın planlama aşamasında Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Etik Komitesi’nden yazılı izin alınmıştır.

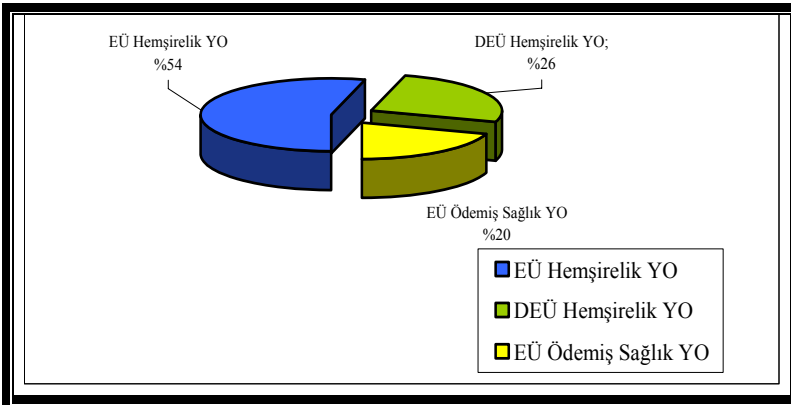
Araştırmanın yürütüldüğü Hemşirelik Yüksekokulları’nın yöneticilerinden ve ilgili anabilim dalı başkanlarından telefonla gerekli uygulama izinleri ve araştırmaya katılan öğrencilerden sözlü olarak onam alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler SPSS programında kodlanarak, Ege Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bioistatistik Bölümü’nde bir uzman tarafından değerlendirilmiştir.

Veriler sayı-yüzde dağılımları, t-testi ve Pearson Correlation analizleri ile değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Grafik 1 : Öğrencilerin Eğitim Gördükleri Okullara Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan öğrenci hemşirelerin %55.0'i 23-25 yaş grubunda olup, yaş ortalaması 22.80±1.24'dir. % 99'u kız olan öğrencilerin, %48'i klasik liseden ve %47'si de yabancı dil ağırlıklı liseden mezun olduklarını belirtirken, % 81'i 4.sınıfta ve yarısından fazlası (%54) Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu'nda öğrenim gördüğünü belirtmiştir.

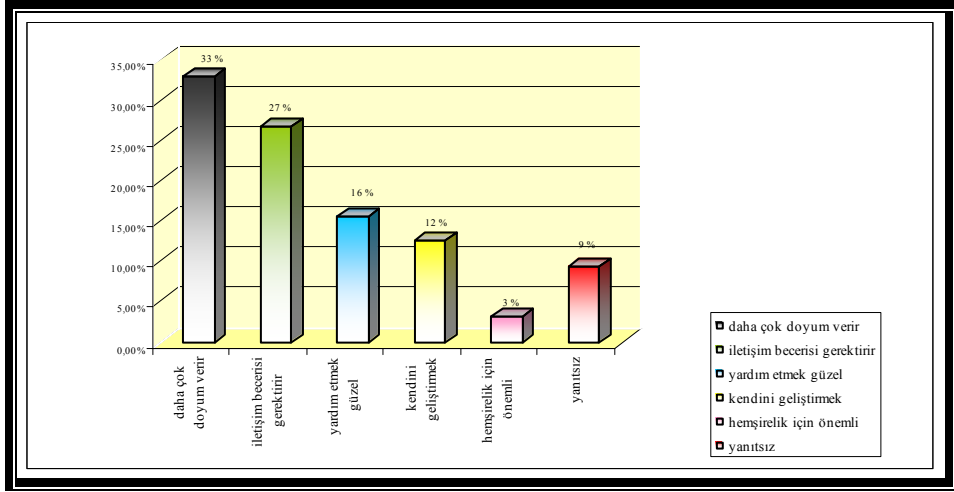
Öğrencilerin % 47'si hemşireliği kendi isteğiyle, %36'sı üniversite sınavı sonucunda açıkta kalmamak için ve %12'si ailesinin isteğiyle seçtiğini ifade etmiştir. %98'i herhangi bir yerde hemşire olarak çalışmadığını belirtmiştir. %94'ü mezun olduktan sonra hemşire olarak çalışmak istediğini belirtirken, yalnızca %29'u mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışabileceğini ifade etmiştir. Ancak, bu öğrencilerin sadece %10'u mezuniyet sonrası çalışmak istediği klinik olarak psikiyatriden belirtmiş, diğer %19'u psikiyatri veya başka bir yerde çalışmak istediklerini söyleyerek, psikiyatride çalışmayı bir olabirlik içinde gördüklerini ifade etmişlerdir (Tablo 1).

Tablo 1: Öğrencilerin Mezun Olduktan Sonra Çalışmak İstedikleri Birimlere Göre Dağılımı

Mezuniyetten Sonra Çalışılmak İstlenen Klinik	Sayı	%
İç Hastalıkları Hemşireliği	39	17.7
Cerrahi Hemşireliği	55	25.0
Çocuk Sağlığı ve Hast. Hemşireliği	14	6.4
Kadın Hast. ve Doğum Hemşireliği	12	5.5
Psikiyatri Hemşireliği	23	10.5
Halk Sağlığı Hemşireliği	7	3.1
Psikiyatri Hemşireliği veya diğer	41	18.6
Diğer Alanlar	25	11.4
Yanıtsız	4	1.8
Psikiyatri Hemşireliği	64	29.1
Diğer	156	70.9
TOPLAM	220	100.0

Psikiyatri kliniğinde hemşire olarak çalışmak istediğini belirten öğrenciler (n=64), bu alanda çalışmak isteme nedenlerini;

- “Psikiyatri kliniğinde çalışmak daha çok doyum verdiği için (%33),
- “Hemşirelik uygulamaları az, iletişim becerisi gerektiren bir alan olduğu için (%27),
- “Psikiyatri hastalarına yardım etmek güzel olduğu için (%16)”,
- “Psikiyatri alanında kendimi geliştirmek için (%12) ve
- “Ruh sağlığı tüm hemşirelik alanlarında gerekli ve önemli olduğu için (%3) şeklinde ifade ederken, % 9'u da herhangi bir neden belirtmemiştir.

Grafik 2 : Öğrencilerin Psikiyatri Hemşiresi Olarak Çalışmak İsteme Nedenleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin, %52’si klinik uygulama için, psikiyatri hemşireliğine ilişkin teorik bilgisini yeterli bulmadığını belirtmiştir.

Öğrenci hemşirelerin, “Psikiyatri Hemşireliğini Algılama Ölçeği (PHAÖ)”nden elde edilen puan ortalaması 61.03 ± 10.54 (Max:85), Ruhsal Hastalığa Yönelik İnançlar Ölçeği (RHİÖ) puan ortalaması 49.98 ± 15.96 (Max:105) ve “Psikiyatri Hemşireliğine İlişkin Eğitim Değerlendirme Formu (PHEDF)”ndan elde edilen puan ortalaması ise 64.62 ± 9.64 (Max: 90)’dır.

PHAÖ, RHİÖ ve PHEDF puan ortalamaları üç üniversite arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur. Yapılan ileri analizde, bu farkın, aktif eğitim yürütülen Dokuz Eylül Hemşirelik Yüksekokulu’ndan kaynaklandığı ve bu okuldaki öğrencilerin PHAÖ ve PHEDF puan ortalamalarının diğer okullardaki öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu, RHİÖ puan ortalamalarının da anlamlı düzeyde düşük olduğu bulunmuştur.

Öğrenci hemşirelerin, PHAÖ puanı ile RHİÖ alt ölçek ve toplam ölçek puanları arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Correlation Güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Yapılan istatistiksel analizde, PHAÖ puanı ile RHİÖ alt ölçek (Çaresizlik ve Kişilerarası İlişkilerde Bozulma(1), Tehlikelilik(2) ve Utanma(3)) ve toplam ölçek puanları ile arasında negatif yönde oldukça anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p < 0.010$). Özellikle, RHİÖ “Utanma” alt ölçek puanı ile orta derecede, negatif yönde oldukça anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r = .46$, $P < 0.010$). Bu sonuçlara göre, ruhsal hastalıklara yönelik olumsuz inanç

eğilimi yüksek olan öğrencilerin, psikiyatri hemşireliğine ilişkin algılarının da daha olumsuz olduğu görülmektedir.

Tablo 2: PHAÖ Puanları ile RHIÖ Alt Ölçek ve Toplam Ölçek ve PHEDF Puanlarının Pearson Correlation Katsayısına Göre Dağılımı

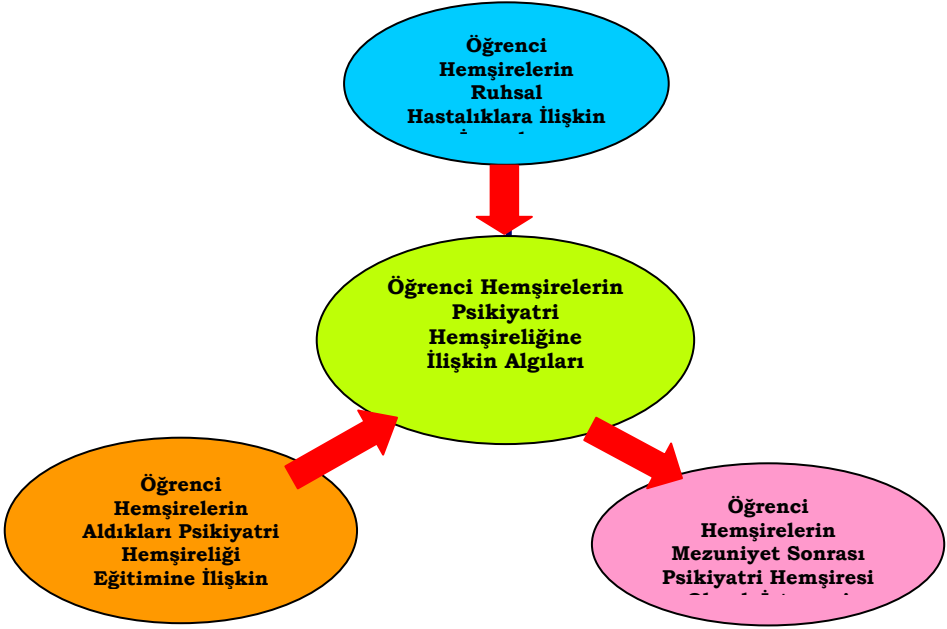
r (Pearson Correlation)

		RHIÖ F1 (Çaresizlik ve Kişilerarası İlişkilerde Bozulma)	RHIÖ F2 (Tehlikelilik)	RHIÖ F3 (Utanma)	RHIÖ Total	PHAÖ	PHEDF
RHIÖ F1 (Çaresizlik ve Kişilerarası İlişkilerde Bozulma)	r	1.00	.65**	.36**	.93**	-.21**	-.13*
	P	.000	.000	.000	.000	.002	.047
	N	220	220	220	220	220	220
RHIÖ F2 (Tehlikelilik)	r	.65**	1.00	.35**	.86**	-.15*	-.12
	P	.000	.000	.000	.000	.026	.080
	N	220	220	220	220	220	220
RHIÖ F3 (Utanma)	r	.36**	.35**	1.00	.51**	-.46**	-.28
	P	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	220	220	220	220	220	220
RHIÖ Total	r	.93**	.86**	.51**	1.00	-.26**	-.17*
	P	.000	.000	.000	.000	.000	.010
	N	220	220	220	220	220	220
PHAÖ	r	-.21**	-.15*	-.46**	-.26**	1.00	.52**
	P	.002	.026	.000	.000	.000	.000
	N	220	220	220	220	220	220
PHEDF	r	-.13*	-.12	-.28	-.17*	.52**	1.00
	P	.047	.080	.000	.010	.000	.000
	N	220	220	220	220	220	220

**** P < 0.01 * P < 0.05**

Öğrenci hemşirelerin, PHAÖ puanı ile PHEDF toplam puanı arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan istatistiksel analizde, PHAÖ puanı ile PHEDF toplam puanı arasında pozitif yönde oldukça anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r = .52, p < .010$). Bu sonuca göre, psikiyatri hemşireliğine ilişkin eğitimi yetersiz bulan öğrencilerin, psikiyatri hemşireliğine ilişkin algılarının da daha olumsuz olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin, PHAÖ'nden elde ettikleri puan ortalaması ile mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak isteme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($t=3.55, p < .010$). Öğrencilerin, psikiyatri hemşireliğine ilişkin olumlu görüşü arttıkça, mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışmayı isteme eğilimlerinde de artış görülmektedir.

Şekil 1: Öğrencilerin Ruhsal Bozukluklara ve Psikiyatri Hemşireliği Dersine İlişkin Görüşlerinin Psikiyatri Hemşireliği Algularına Etkisi

Öğrencilerin PHEDF'ndan elde ettikleri puan ortalaması ile mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak isteme durumları arasındaki ilişki incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t=1.81$, $p>.050$). Başka bir ifadeyle, öğrencilerin, psikiyatri hemşireliğine ilişkin aldıkları eğitime yönelik görüşleri, mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışmayı isteyip istememe durumlarını etkilememektedir.

TARTIŞMA

Büyük çoğunluğu kız olan ve ortalama 23 yaşında olan öğrencilerin, % 48'i hemşireliği bir şekilde zorunluluktan seçtiklerini belirtmişlerdir.

Bu konuda yapılan daha önceki çalışmalar, geçmişten bugüne öğrencilerin hemşirelik mesleğini kendi isteği ile seçme oranlarında bir azalma olduğunu göstermektedir. 1981 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada öğrenci hemşirelerin %25'i, yine aynı yıl İstanbul Üniversitesi'nde yapılan başka bir çalışmada %22'si ve 1982'de Ege Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada da %39'u hemşirelik mesleğini isteyerek seçtiklerini belirtmişlerdir (Conk ve ark., 1990; Altuğ-Özsoy ve ark., 1999).

Kömürcü ve arkadaşları tarafından Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu'nda yapılan bir başka çalışmada ise, 1998 mezunu hemşirelerin %79'u, 1999 mezunu olanların ise %54'ü hemşireliği isteyerek seçtiklerini ifade etmişlerdir (Kömürcü ve ark., 1999).

Fadıloğlu ve arkadaşları tarafından 1985 yılında Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu'nda yürütülen bir çalışmada öğrenci hemşirelerin %14'ü hemşirelik mesleğini aile ve yakın arkadaşlarının yönlendirmesi sonucunu seçtiğini belirtirken (Fadıloğlu ve ark., 1986), yine aynı okulda, Altuğ-Özsoy ve arkadaşları tarafından yaklaşık on yıl sonra (1995-1999 yılları arasında) yürütülen bir başka çalışmada, öğrenci hemşirelerin %34'ü hemşirelik mesleğini ailelerinin isteği üzerine seçtiklerini ifade etmişlerdir (Altuğ-Özsoy ve ark., 1999). Bu çalışmada da hemşirelik mesleğini isteyerek seçme oranının, zorunluluktan seçme oranından daha düşük olduğu bulunmuştur.

Dünyada ise durumun tam tersi olduğu görülmektedir. Literatürün geniş bir bölümü, özellikle gelişmiş dünya ülkelerinde, lisans düzeyindeki hemşirelik öğrencilerinin, "hemşireliğin çalışma olanaklarının çok fazla olması nedeniyle", hemşirelik alanlarına girme ve mezuniyetten sonra hemşire olarak çalışma eğiliminde olduğunu belirtmektedir (Happell, 1999; Martin ve Happell, 2001).

Ülkemizde, öğrencilerin zamanla hemşirelik mesleğini isteyerek seçme oranlarındaki bu azalmanın, hemşirelik mesleğine yönelik toplumsal önyargıların yanısıra, son yıllarda hemşirelik mesleği üzerine yürütülen yanlış politikalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Günümüzde hemşirelik, her ne kadar üniversiteye girişte öğrenci hemşireler veya aileleri tarafından iş garantisi nedeniyle en çok tercih edilen meslek grupları arasında olsa da, her siyasi seçim döneminde kadro istihdamında değişiklikler yapılması (taşeron, 4/b gibi), hemşirelik mesleğine yönelik bir istihdam planının olmaması ve özellikle 1999 yılı ve sonrası mezuniyet sonrası zorunlu tutulan sınav sistemlerinin yer alması, meslek yaşamında çalışma koşullarının ve maaşların her geçen gün daha da kötüye gitmesi gibi birçok nedenin öğrenciler üzerinde gelecek kaygısı yarattığı ve hemşirelik mesleğinin seçimine yönelik tercih oranlarının azalmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Nitekim, araştırmaya katılan bazı öğrenciler, mezuniyet sonrası yapılan zorunlu sınavlara ve iş bulmaya yönelik kaygı yaşadıklarını sözel olarak ifade etmişlerdir.

Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, bir meslek üyesinin verimli ve başarılı olabilmesinde bireysel özellikler kadar, mesleğe yatkın ruhsal ve zihinsel bir hazırlık içinde olmanın, başka bir ifade ile, bir mesleği bilerek ve isteyerek seçmiş olmanın etkisi ve bunun önemi düşünüldüğünde (Altuğ-Özsoy ve ark., 1999; Kömürcü ve ark., 1999), yıllarla birlikte, geçmişten bugüne öğrencilerin hemşirelik mesleğini kendi isteği ile seçme oranlarındaki bu azalma düşündürücü ve üzücüdür.

Öğrencilerin %10'u mezuniyet sonrası yalnızca psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak istediğini belirtirken, %19'u psikiyatri veya bir başka klinikte çalışmak istediğini ifade etmiştir. Bu sonuca göre, ortalama olarak her 10 öğrenciden birinin kesin bir şekilde psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak istediği, her 10 öğrenciden ikisinin ise psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak için hala kararsız olduğu söylenebilir. Dünyada ve ülkemizde yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Demir ve Gökdoğan, 2001; Happell, 1999; Pektekin ve ark., 1990; Rushworth ve Happell, 2000).

Pektekin ve arkadaşları tarafından, 1987-1990 yılları arasında, İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ve Fırat Üniversitesi Elazığ Meslek Yüksekokulu hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada da, öğrencilerin %13'ü mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olmak istediklerini belirtmişlerdir (Pektekin ve ark., 1990).

Demir ve Gökdoğan tarafından, 2001 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Sağlık Yüksekokulu'nda yapılan "Öğrencilerin Psikiyatri Hemşireliği Dersini Değerlendirmesi" konulu çalışmada da, öğrenci hemşirelerin %40'ı mezuniyet sonrası psikiyatri servisinde çalışmak istediklerini belirtmişlerdir (Demir ve Gökdoğan, 2001).

Happell (1999) tarafından Avustralya-Victoria'da 12 üniversitede 793 öğrenci ile yürütülen çalışmada da, öğrencilerin yalnızca %3.6'sı mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak istediğini belirtmiştir (Happell 1999).

Dünyada da çalışmalar açık bir şekilde göstermektedir ki; psikiyatri hemşireliği tercih sıralamasında en sonlarda yer almaktadır (Rushworth ve Happell, 2000). Bu konuda, hemşirelik öğrencilerinin eğilimleri incelendiğinde, mezuniyet sonrası daha sıklıkla özel bir alan olduğuna ilişkin daha yoğun düşünceler taşıdıkları, teknolojiden yüksek düzeyde yararlandıkları bebek ve çocuklara bakım verilen servisleri daha çok çalışma alanı olarak seçtikleri gözlenmektedir (Happell 1999; Rushworth ve Happell 2000; Happell 2001).

Son yıllarda, hemşirelik mesleğini tercihte dünyada bir artış, ülkemizde bir azalma söz konusu iken, psikiyatri hemşireliğini tercihte hem dünyada hem de ülkemizde bir azalma söz konusudur. Ülkemizde, ayrıca hastanelerin genel politikaları doğrultusunda, genç mezunların daha ziyade dahili veya cerrahi yoğun bakım ünitelerinde çalıştırılma eğilimlerinin, dolayısıyla psikiyatri kliniklerinde hemen işe başlama olasılığının çok düşük olmasının da bu sonucun oluşmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Öğrenci hemşirelerin, PHAÖ puanı ile RHİÖ alt ölçek ve toplam ölçek puanları arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan istatistiksel analizde, PHAÖ puanı ile RHİÖ alt ölçek (Çaresizlik ve Kişilerarası

İlişkilerde Bozulma(1), Tehlikelilik(2) ve Utanma(3)) ve toplam ölçek puanları arasında negatif yönde oldukça anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<.010$). Özellikle, RHIÖ “Utanma” alt ölçek puanı ile PHAÖ puanları arasında orta derecede, negatif yönde oldukça anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r =.46$, $P<.010$) (Tablo 2). Bu sonuca göre, ruhsal hastalıklara yönelik olumsuz inanç eğilimi yüksek olan öğrencilerin, psikiyatri hemşireliğini olumsuz algılama eğiliminin de daha yüksek olduğu görülmektedir.

Başka bir ifadeyle, ruhsal hastalıklara yönelik olumsuz inancı olan, özellikle ruhsal hastalıkları utanç verici bir durum olarak değerlendiren öğrencilerin, psikiyatri hemşireliğini profesyonel bir meslek olarak görme ve dolayısıyla mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışmayı isteme eğilimlerinin düşük olduğu görülmektedir.

Stevens ve Dulhunty (1992)'de, üniversite öğrencilerinin ruhsal bozukluklara ve psikiyatri hemşireliğine yönelik çok az bilgi sahibi olarak ve önyargılarla hemşirelik eğitimi programlarına girdiklerini ve bu durumun psikiyatri uygulamalarına ve psikiyatri hemşireliğine ilişkin negatif bir imaj oluşmasında etkili olduğunu belirtmişlerdir (Stevens ve Dulhunty, 1992). Happel ise, bu durumun, mezuniyet sonrası kariyer seçiminde psikiyatri hemşireliğinin çok tercih edilmemesinin açık bir göstergesi olduğunu ifade etmiştir (Happel, 1999b).

Araştırma bulguları, öğrenci hemşirelerin, PHAÖ puanı ile PHEDF toplam puanı arasında pozitif yönde oldukça anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($p<.010$). Bu sonuca göre, psikiyatri hemşireliğine ilişkin eğitimi yetersiz bulan öğrencilerin, psikiyatri hemşireliğini daha olumsuz algıladıkları söylenebilir. Araştırma bulguları incelendiğinde, istatistiksel olarak, öğrencilerin, psikiyatri hemşireliğine ilişkin aldıkları eğitime yönelik görüşlerinin, mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak isteyip istememe durumlarını etkilemediği saptanmış olmasına karşın, sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, öğrencilerin almış oldukları psikiyatri hemşireliği dersine ilişkin görüşlerinin mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak isteyip istememe durumları üzerinde dolaylı olarak etkili olduğu görülmektedir (Şekil 1).

Öğrencilerin psikiyatri hemşireliğini algılama durumları, mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak isteyip istememe durumlarını ayrıca etkilemektedir ($p<.010$). Başka bir ifadeyle, öğrencilerin psikiyatri hemşireliğine ilişkin olumlu algıları arttıkça, mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışmayı isteme eğilimlerinde de artış görülmektedir. Bu sonucun, mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışma eğilimini arttırabilmenin, psikiyatri hemşireliği algısını değiştirmekle mümkün olacağını vurgulaması açısından ayrıca önemli olduğu düşünülmektedir.

Üç üniversitenin PHAÖ, RHiÖ ve PHEDF puan ortalamalarının, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olduğu saptanmıştır. Bu fark, müfredatında probleme dayalı öğrenme modeli kullanan DEÜ Hemşirelik Yüksekokulu'ndan kaynaklanmaktadır. Bu sonuca göre, DEÜ Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin, psikiyatri hemşireliğine, dolayısıyla ruhsal hastalıklara ve aldıkları derse ilişkin daha olumlu düşüncelere sahip olduğu ve ruhsal hastalığı olan bireylerle çalışmak için hazır olma düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Mçparland ve arkadaşları da, geleneksel ve probleme dayalı öğrenme (PDÖ) programına devam eden iki ayrı öğrenci grubu üzerinde yaptıkları bir çalışmada, öğrencilerin öğrenme stili ve psikiyatriye karşı tutumlarını incelemiştir; PDÖ programına devam eden öğrenci grubunun, derinlemesine ve stratejik öğrenme yöntemlerini kullanmada daha başarılı olduklarını ve psikiyatriye karşı daha olumlu tutumlara sahip olduklarını saptamışlardır (Mçparland ve ark, 2004)

Bu sonucun oluşmasında, söz konusu okulda yürütülen probleme dayalı öğrenme programının (PDÖ) rolü olduğu düşünülmektedir. Çünkü söz konusu programda, öğrenme ve öğrencilerin mesleki yaşama hazırlanmaları etkin bir şekilde gerçekleştirilmekte, öğrencilerin gerçek öğrenme ortamında/yerinde öğrenmeleri desteklenmektedir. Bu şekildeki bir öğrenme ise, öğrencilerin edindikleri bilgi ve becerinin mesleki yaşamda kullanılacağını ve gereksinim duyulacağını fark etmelerine ve dolayısıyla motivasyonlarının artmasına olanak sağlayarak bu sonucun oluşmasında etkili olmaktadır (Aktif Eğitim, 2008).

Bu sonuçlar bütüncül olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışma eğilimlerinin temelinde psikiyatri hemşireliğine ilişkin algılarının, psikiyatri hemşireliğine ilişkin algılarının temelinde ise, ruhsal hastalıklara ilişkin inançlarının ve önyargılarının yer aldığı söylenebilir. Bu bilgiler ışığında, hemşirelik eğitimi veren okulların, öğrencilerin mezuniyet sonrası psikiyatri hemşireliğini tercih etme eğilimlerini arttırmak için psikiyatri hemşireliğine yönelik olumlu algıları geliştirmeleri ve bunun için de, eğitim müfredatlarında ruhsal hastalıklara ilişkin önyargılar ve bunları nasıl değiştirebilecekleri yönünde hedefler geliştirmeleri gerektiği düşünülmektedir. Bunu sağlamada ise PDÖ programlarının daha etkili olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrenci hemşirelerin yarısı hemşirelik mesleğini istemeden seçmiş ve büyük çoğunluğu (%70) da mezun olduktan sonra psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak istememektedir. Öğrencilerin, psikiyatri hemşireliğine ilişkin algıları ile ruhsal hastalıklara ilişkin inançları ve

aldıkları psikiyatri hemşireliği dersine ilişkin görüşleri arasında ilişki olup, psikiyatri hemşireliğini algılama biçimleri, mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak isteyip-istememe durumlarını doğrudan, ruhsal hastalıklara ilişkin inançları ve aldıkları psikiyatri hemşireliği dersine ilişkin görüşleri de, mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışmak isteyip-istememe durumlarını dolaylı olarak etkilemektedir.

Öğrencilerin zaman içerisinde hemşirelik mesleğini kendi isteği ile seçme oranlarındaki ve mezuniyet sonrası psikiyatri hemşiresi olarak çalışma eğilimindeki azalma, bu durumun oluşmasında rol alan nedenlerin araştırılması konusunda uyarıcı niteliktedir. Bu çalışma, bu nedenleri açıklamak adına konuya bir ışık tutmuşsa da, bu konuda daha kapsamlı başka çalışmalar yapılması önerilir. Çünkü, araştırmanın, katılımcı sayısı bakımından yeterli çoğunlukta olduğu, ancak katılımcı çeşitliliği açısından yeterli olmadığı söylenebilir. Bu nedenle, çalışmanın bundan sonra yapılacak çalışmalarda özellik bakımından birbirinden farklı olduğu önceden bilinen gruplar (psikiyatri hemşireliği dersini alan ve almayan öğrenciler, ülkemizin değişik bölgelerinde yer alan ve farklı eğitim programları yürütülen gelişmiş ve gelişmekte olan üniversitelerdeki öğrenciler) arasında da yapılması önerilir.

Ayrıca, ruh sağlığı alanında kaliteli, yeterli ve yetenekli psikiyatri hemşireleri yetiştirmeyi amaçlayan hemşirelik okullarının, düzenli aralıklarla öğrencilerin psikiyatri hemşireliğine ilişkin görüş ve beklentilerini ölçmeleri, mezuniyet sonrası tercih durumlarını ve bunları etkileyen faktörleri araştırmaları ve bu çalışmaların sonuçlarından yararlanarak eğitim programlarında düzenleme ve iyileştirme çalışmaları yapmaları önerilir.

KAYNAKLAR

1. Aktif Eğitim, Erişim: 19.06.2008. <http://www.gata.edu.tr/dahilibilimler/ichastaliklari/files/Dersler/158.pdf>,
2. Altuğ-Özsoy, S., Uysal, A., Bayık, A., Erefe, İ. (1999). Hemşire öğrencilerin mesleğe ilişkin görüşlerinin ileriye dönük incelenmesi. VII. Ulusal Hemşirelik Kongresi (Kongre Kitabı), Erzurum, 22-24 Haziran, 345-350
3. Aydın, N., Yiğit A., İnandı, T., Kırpınar, İ. (2003). Attitudes of hospital staff toward mentally ill patients in a teaching hospital Turkey. *International Journal of Social Psychiatry*, 49 :1, 17-26
4. Baysan-Arabacı, L., Çam, O. (2009). Psikiyatri hemşireliğine ilişkin eğitim değerlendirme formunun Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirliği. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 25:1,1-12.
5. Bilge, A., Çam, O. (2008), Validity and Reliability of Beliefs Toward Mental İllness Scale. *Anatolian Journal of Psychiatry* 9(2), 91-96

6. Conk, Z., Genç, G., Bolışık, B., Başbakkal, Z., ve Duran, N. (1990). Ege üniversitesi hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin meslek ve sağlık sorunlarının incelenmesi. II. Ulusal Hemşirelik Kongresi (Kongre Kitabı), İzmir, 12-14 Eylül, 519-531
7. Çam, O. (1992). Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin psikiyatri hemşireliği konusundaki görüşleri. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 8:3, 15-23
8. Çam, O., Baysan-Arabacı, L. (2009). Psikiyatri hemşireliğini algulama ölçeğinin geliştirilmesi" Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi (Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi), 12:4,29-40.
9. Çam, O., Ward, M., Bağ., B. (2006). Psychiatric nursing: Transcultural perspectives, Turkish Journal of Psychiatry. Summer 2006, Number 2, Supplement 1, 117-118
10. Demir, Y., Gökdoğan, F. (2002). Öğrencilerin Psikiyatri Hemşireliği Dersini Değerlendirmesi, Düzce Tıp Fakültesi Dergisi, 4(3), 10-15
11. Fadıloğlu, Ç., Yılmaz, D., Esen, A., Karadakovan, A. (1986). Ege üniversitesi hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin eğitim sorunları ve mesleksel beklentilerinin saptanması. I. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu (Özet Kitabı), İstanbul, 11-12 Eylül, 110-116
12. Gürlek-Yüksel, E., Taşkın, O (2005). Türkiye’de hekimler ve tıp fakültesi öğrencilerinin ruhsal hastalıklara yönelik tutum ve bilgileri. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 6, 113-121
13. Happell, B. (1999a). When I grow up I want to be a...? Where undergraduate student want to work after graduation, Journal of Advanced Nursing, 29(2), 499-505
14. Happell, B. (1999b). Who want to be psychiatric nurse? Novice student nurses interest in psychiatric nurses. Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing, 6, 479-484
15. Happell, B. (2001). Comprehensive nursing education in victoria: rhetoric or reality?. Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing, 8, 507-516
16. Hirai, M., Clum G.A. (2000). Development reliability and validity of the the beliefs toward mental illness scale, Journal of Psychopathology and Behavioral Assesment, 22 (3), 221-236
17. Kaynar, A., Şahin A., Bayrak, D., Karakoç, G., Ülke, F., Öztürk H. (2006). Karadeniz teknik üniversitesi Trabzon sağlık yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin doyum düzeyleri. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 10 (3), 12-19
18. Kömürcü, N., Erdoğan, N., Eti, F. ve ark. (1999). Marmara Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü ilk öğrencilerinin mesleği isteyerek seçip seçmeme durumları ile mezun olabilmeleri arasındaki ilişki. II. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu (Sempozyum Kitabı), İstanbul, 162-170
19. Martin, T., Happell, B. (2001). Undergraduate nursing students’ views of mental health nursing in the forensic environment, Australian and New Zealand Journal of Mental Health Nursing, 10, 116-125
20. McParland, M., Noble, LM., Livingston, G. (2004). The effectiveness of problem-based learning compared to traditional teaching in undergraduate psychiatry, Blackwell Publishing Ltd. Medical Education, 38: 859-867
21. Pektekin, Ç., Buzlu, S., Sözmez, Y., Batmaz, M., Sever, A. (1990). Psikiyatri hemşireliği dersi alan öğrencilerin bu dersin uygulaması sonucunda beklentileri ve bu beklentilere ulaşip ulaşmadıklarının araştırılması. II. Ulusal Hemşirelik Kongresi (Kongre Kitabı), İzmir, 12-14 Eylül, 445-451
22. Rushworth L., Happell B. (2000). Psychiatric nursing was great, but I want to be a “real” nurse’: Is psychiatric nursing a realistic choice for nursing students?. Australian and New Zealand Journal of Mental Health Nursing, 9, 128-137

23. Sevil, H.T. (2001). Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Halk Sağlığı Eğitimi Milli Komitesi Başkan Yardımcısı'nın 7 Nisan Dünya Sağlık günü nedeniyle yaptığı konuşma. Erişim: 17.06.2008, <http://undp.un.org.tr/who/mhealth/mhealthunesco.HTM>.
24. Stevens, J.A., Dulhunty,G.M. (1992). New south wales nursing students' attitudes towards a career in mental health. Australian Journal of Mental Health Mental Health Nursing, 2, 59-64
25. Surgenor L.J., Dunn J., Horn J. (2005). Nursing student attitudes to psychiatric nursing and psychiatric disorders in new zealand. International Journal of Mental Health Nursing, 14,103-108
26. Türkiye İstatistik Kurumu (TİK), 2004 Yılı Verilerine Göre İllere Göre Sağlık Personeli Sayısı. Erişim: 08.09.2007, <http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do>,
27. World Health Report-1998, World Helath Organization, Geneva, Erişim: 12.03.2009, http://www.who.int/whr/1998/en/whr98_en.pdf
28. World Health Report-2001, World Helath Organization, Geneva, Erişim: 12.03.2009, http://www.who.int/whr/2001/en/whr01_en.pdf